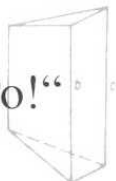

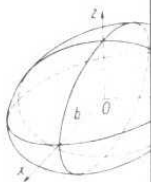
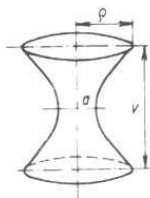
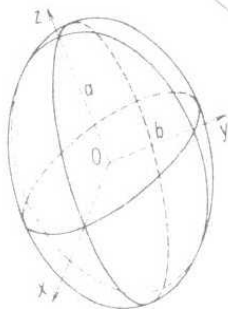
Alois a Vilém Mrštíkové

MARYŠA

po pravdě však Mařka
čili „To máš za to, bestio!“

TVAR
y
edice

svazek 3
1996

Maryša

(premiéra 9. 5. 1894 v Národním divadle)

Alois Mrštík (14. 10. 1861 - 24. 2. 1925)

Vilém Mrštík (14. 5. 1863 - 2. 3. 1912)

Rekonstrukce a úprava textu:

Vlasta Smoláková a Vladimír Morávek

Divadlo Na zábradlí

sezóna 1995/96

Osoby:

Lízal, sedlák

Lízalka, jeho žena

Mařka, jejich dcera

Vávra, mlynář

Francek, rekrut

Horačka, jeho matka

Strouhalka, Mařčina teta

Strouhal, její muž

Stařenka, Mařčina babička

Rozára

Hrdlička, holič

Hrdličková, jeho žena

Vojtěna

Krištofl, rekrut

Děti

Muzikanti

Příloha obyděniku TVAR - edice TVARy, řada B

Řídí: Pavel Janoušek a Lubor Kasal

Odpovědný redaktor: Jakub Šofar

I. jednání

U Lízali. Selská světnice.

Dubový stůl, na něm petrolejová lampa, dvě postele s vysoko narovnanými peřinami, velká starožitná skříň, velká kachlová kama, nade dveřmi černá madona, vedle dveří visací, praobyčejné hodiny.

U kamen Lízal, Lízalka, Vávra a Mařka.

Pozdě večer, zívání, výtí psa, vzdálený hulákající zpěv rekrutů.

1. scéna

Lízalka: To je tyhle dny už nějakého hulákání! Člověk celé noci spat nemože.

Lízal: Je to pravda. Už toho mám taky dost. Tak jsem rád, že už zetra ti rekruti odtáhnou...

Mařka: Bude po nich smutno.

Lízalka: No, nám né. Leda tobě po Franckovi.

Lízal: Že temu vašemu slízání už jedno aspoň bude konec. To aby vás člověk jen pořád jako policajt vartoval... Šak kdyby to tak mělo ešče dál trvat a já vás pohromadě za humny zastál, nohy bych mu zpěrážel...

Mařka odejde.

Lízal: (Vávrovi) Co je pravda, to je pravda, Filipe: statku máš dost - máš půllán, hromadu rolí, nářadí, dobytek, pěkné krávy, boží ourodu ešče z polovice na sýpce a seno, koně a hřibata - jen co je pravda -

Lízalka: - statku máš dost, no ale, Filipe, žena ti umřít neměla.

Vávra: (živě) To, to, to je to! Neměla umřít! Pánbůh jí dě věčnou slávu - byla dobrá hospodyňa. Na všecko dohlídla a teď člověk ani na sklínku piva si zajít nemože... (s povzdechem) Bůh ví, esli taková ženu zas nandu. - Meslím, že né.

Lízalka: No pročpak by né? Šak's ešče nehledál.

Vávra: Nehledál a hledál.

Lízalka: No a našéls?

Vávra: Našél.

Lízal: No tak (roztáhne ruce) a kerá je to?

Vávra: Není daleko... Vaše Mařka je to.

Lízal: (překvapen drbe se za uchem) Ale né!

Vávra: No co, stréčku a tetičko, nedali byste mně ju za ženu?

Lízal: (pošine beranicí do týlu) Inu — což - a proč né? (několik okamžiků pomlčí a pak lhostejně) copak - já bych proti temu nebyl -- (vytáhne z levé kapsy u vesty zbytek viržinka, z pravé sirku, škrtno o stehno a zapaluje si) ... Domluv se s ňo. Stará proti temu snad nebude...

Vávra: No a — (založí ruce dozadu) Koli byste jí tak dali?

Lízal: Eh - copak je o to - šak se domluvíme. (s úsměvem) Mosíš to už teď vědět?

Vávra: Rád bych. - To víte, že -

Lízal: (mávně rukou) Eh - šak - copak - dyť se to dovíš - Šak to tak nespěchá -

Vávra: No přece — já bych - přece rád bych věděl (kope do země) víte - rád bych věděl přece, jak jsem na tom, zkrátka (rozhodí ruce) -

Lízal: (hodí rukou) Eh, šak se známe - Až jak —
Vávra: Já vím, - ale přece —
Lízal: (po krátkém rozmyšlení) No viš, Filipe —
Lízalka: - jseš vdovec a máš tři děti —
Lízal: - tak viš, já jen že by ses mně líbil - tak já dám pětadvacet set -
Lízalka: - a tu červenó jalovicu -
Lízal: - a tu červenó jalovicu. Franěk mně za ňu dával sedmdesát rýnských -
Lízalka: A ten se nepředá!
Vávra: (vpadne) Ale vy byste mohli dát víc.
Lízal: Přeci nedám dečři všeko a sám abych šel po zebrotě!
Vávra: Šak byste nešěl.
Lízal: To se neví.
Lízalka: To se neví.
Lízal: Filipe, já mám zkušenost. Josefovi jsem taky dál, co chcel - a jak se mně vod-
slóžil? A to byl můj syn!
Vávra: No no, šak temu jste dál půllán a mně chcete dát enem pětadvacet set.
Lízalka: A teda tu jalovicu.
Všichni chvilku mlčí.
Vávra: (pojednou) Říkete si tak nebo tak - to je přeci jen málo.
Lízal: (rozčileně) Málo, málo, pořád málo a samé málo! Lízalka: (šhubne sebou) Co
málo? Těbě taky všeko nepatří. Co je po ženě, to patří dětem - a - a co je
tvého, to -
Lízal: - to ví nělepší záložňa -
Vávra: Nechme to, nechme teho (popojde najednou se obrátí a rozhodně) No víte co,
strěčku a tetičko, děte tři tisíce a tu jalovicu si nechte.
Lízalka: (vyjeveně se zahledí na Vávru) Cože? Blázníš, Filipe? Copak tě to napadá?
Tři tisíce? Máš rozum?
Vávra: (uraženě) No, co bych bláznil?
Lízal: (klidněji) Ale co tě to jen napadá? - Hm - svobodnému snad bych —
Zpěv a výskání rekrutů.
Vávra: (rychle) No tak vidíte —
Lízal: (vpadne) Co vidíte, vidíte? - -
Lízalka: Copak ty jseš svobodné? Dyt ty jseš vdovec! Jinde bys ani toli nedostál -
Lízal: - co já dávám... A k temu takové děvče! To je ženská, to je ženská! Takové tak
honem nenandeš —
Lízalka: Silná -
Lízal: do práce jako vzteklá, -
Lízalka: zdravá, -
Lízal: krásná jako princezna
Vstoupí Mařka.
Lízal: Mařko, zalez! — To ju, meslím, neznáš, že tak mluviš a smlouváš!
Vávra: No to - ale neš -
Lízalka: (uraženě) To chceš jako říct, že přeháníme? Tak nech tak.
Lízal: Tak nech tak.
Všichni chvilku mlčí.
Vávra: (s povzdechem) Tak víte co, strěčku, tak děte osmadvacet set - a teda tu jalo-
vicu.

Lízal: (chladně) Ně, to nende. -- Nedám. (sáhne do kapsy u vesty a podruhé zapaluje sirkou, několikrát bafne) Nedám.

Vzdálení píseň.

Vávra: Tak posloucháte, stréčku a tetičko, já vám něco povím. Vy něco teda přidáte a já něco spustím.

Lízalka: (chvatně) A co teda spustíš?

Vávra: Jalovicu.

Lízal: (po rozmyšlení) No víš, Filipe, že tě znám jako dobrého hospodáři, že nepiješ, nekarbaniš, tak - dám šestadvacet set, bez jalovice.

V dálce nový hluk a hudba.

Vávra: (natahuje ruku) Děte osmdvacet.

Lízal: Ně né né - nedám. (přechází rozčileně)

Hluk s hudbou se blíží.

Lízalka: Pst! Klid! Lidi chcō spat! Je noc!

Lízalka: Klid, nebo pustím Tigra! Ticho.

Lízalka: To jistě zas ten Francek. Aby ho řas sprál. Štěkē, Tigr, štěkē, tak.

Vávra: (pro sebe) Ted je nēlepši čas (přistoupí k Lízalovi, důvěrně) No tak, stréčku, dohodnime se. Dáte těch osmdvacet (napřahuje ruku)

Lízal: (pohlédne mu do očí) No - vem to řabel - sedmadvacet - plácni (podává ruku)

Vávra: Nepřidáte?

Lízal: Ně.

Lízalka: Ně.

Vávra: No, když teda jinak ne - (podají si ruce)

Lízalka: Pánbiček zaplat. Koli je hodin?

Lízal: Ale - domluv se s Mařkō.

Vávra: Tož: přičinim se, ale bez vás nepovolí. Má řada teho Francka.

Lízalka: Eh, Francek sem. Francek tam! (rozkřikne se) Mosi povolit!

Lízal: Má řena taky nechcela, a co? - zvykla si...

Lízalka: Zvykla si.

Vávra: (zamyšleně s blaženým úsměvem) Zvykne si. (podává ruku) Tak s pānembohem.

Lízalka: S pānbičkem, synu! (podává mu ruku)

Lízal: A dě pozor na psa. Je celē rozdivořelē. Tigr, lehni! Starā, jdi radši s ním.

Vávra s Lízalkou vyjdou.

2. scēna

Lízal: (sām, zamysli se) Hehehe! Sedmadvacet set! Dostaneš je, dostaneš, ale hned ně. Copak jsem se toli nadřel, abych k starosti u dcery o chlib řebrał? Hm, a Mařka se mu libí. Ať si ju veme, když chce mēt řenu, ať si ju má - ale peníze! Ně, peníze si nechām pro sebe, řak má sām dost. Penize sō peníze a kdo má peníze, je pān. Bezteho jsem se už se synem ořebračil. A ten teđ jen okolo mnē funi - ani si taty nevřimne... Copak jsem hlōpē?

Zdālky zpěv rekrutů.

Lízal: Aha, pojedō. Jen aby už jeli! Ten kluk řebračkā by mnē k smrti, meslim, utrāpil - Starā! Starā! Kde zas trēiš? Pođ spat! Starā! Kdes byla?

Vrāti se Lízalka.

Lizalka: Psa odvézat pro všecok případ.

Lízal: Jen aby už jeli! Já ti dám našu Mařku! To tak ešče! Aha!

Lizalka: A nebude-li Mařka chcet?

Lízal: Šak vona povoli, mosi povolit. Tys taky povolila, tak co? Bože můj, Takové statek, takové bohatství.

Lizalka: No, bůh dě. (zhasne lampu)

Z dáľky rozechvělý zpěv.

Lízal: A nebude-li přesto chcet?

Lízal: Matko!

Tma.

3. scéna

Mařka v posteli - zdá se, že spí. Lízal a Lizalka.

Lízal: Mařko! Mařko!

Lizalka: Mařko!

Mařka: (budi se) Co je?

Lízal: Nic se neplaš, nevěsto. Nehoři.

Mařka: Co se stalo? Koli je hodin?

Lízal: Ech, nech včil hodiny hodinama a radši se nám posad. Něco ti s máinkó máme říct. - Kde jseš? - Víš-li pak, že se o tebe hlásijó ženiši? Nemáš ešče na vdavky chut?

Mařka: Tatínku, šak ale je noc...

Lizalka: Máš chut, nebo nemáš chut?

Mařka: Co by! - Já se ešče nechcu vdávat.

Lízal: No mlč, dcero, už máš čas.

Lizalka: Abychom to nezanedbali.

Mařka: (sebou hodí a vytrhne ruku) Eh, já se ešče nechcu vdávat... Tak, uprostřed noci!?... (Naduje rty a má se k odchodu. Na polovici cesty se obrátí a urputně) A co za ženicha? Kehó?

Lízal: No, ani bys neřekla. Hádé!

Mařka: A co já budu hádat — (interresovaně) Kdo je to? Snad né ten zrzavé Matóš z Mótne?

Lízal: Copak mám dceru pro lumpa?

Lizalka: Ale - no hádé!

Lízal: Má pullán a pěkné polnosti a všeho dost. A statečně je -

Lizalka: - a dobré hospodář. Tak hádé - není daleko.

Mařka přemítá.

Lízal: (náhle vyhrkne ze sebe) Vávra je to!

Mařka: (trhne sebou, vyjeveně) Vdovca?! Vdovca si mám vzít? Hihihí! To bych taky měla rozum! A Vávru ešče k temu!

Lizalka: Eh co!

Lízal: Vdovec nevdovec!

Mařka: (zaraženě hledá rukou zástěrku) Snad to nemeslite, tatínku, doopravdy?

Lízal: No, co bych nemeslel? Mně se líbí...

Mařka: (vpadne) Ale tatínku?! - - Vávru? Dyt se mu ruce třesó jako panovi falařovi!

Lizalka: No co... Nepije, nekarbaní... chlapík jako dub...

Lízal: ... každá žena s ním může být šťastna ešče.

Mařka: Ale pro Boha všemohóciho, copak vás to jen napadá? (křeče v obličejí se stahují k pláči) Vdovca jsem si od vás zaslóžila? Se třema dětima? (pláče)

Vzdálený zpěv.

Lízal: (rozžloben) A Francka, Francka, teho žebráka, keré nemá ani svó postel, teho pacholka, teho bys chtěla?

Lízalka: Teho by chtěla, hledme na ňu.

Mařka: Šak jsem neřekla, že ho chcu.

Lízal: Ale slizáš se s ním, vid? No, šak už temu je konec a přinde-li ešče jedná, nohy mu zpřerážím! (dupne nohou) Vávru si vemeš a žádného jiného! Rozumíš!

Lízalka: To je statek! To je bohatství! A ty nechceš? Huso hlópá...

Mařka: Ale prosím vás, je to škrtá grňavě! Copak ho možu mět ráda?

Lízal: (utrhne se na ni) Zvykneš si.

Lízalka: Zvykneš si.

Mařka: Prosim vás, tatínku a maminko, nenutte mě. (vzdorovitě) Já radši do služby pudu, než bych se za teho třesavce a škrívu vdala!

Lízal: (zakřikne Mařku, rozežene se rukama) Mlé! Ty si ho vemeš a dost.

Mařka: A nevemu - a né a né - stokrát né. Radši se utopím nebo uteču. Dobró noc!

4. scéna

Štěkot psa, bušení na dveře.

Lízal: Keho to čertí? Tigr! Lehni! Kdo je tam?

Vějde Hrdlička.

Hrdlička: Pochválen Pan Ježíš Kristus!

Lízalka: Lehni, potvoro, lehni! Až na věky!

Lízal: (utrhne se) Copak chcete, Hrdlička? Takto pozdě?

Hrdlička: Pane radní, prosím jich, mají přijít hned k hospodě. Rekruti se tam bijó, pan starosta nejsó duma - a tak mají tam jít udělat pořádek.

Mařka jeví pohmuti.

Lízalka: Děte pokoj, Hrdlička! Teď v noci?

Lízal: Zatracení rekruti! No, stará, když jináč není, podé mně kožich.

Lízalka: Nechoď tam, at ti tam někeré ve tmě taky něco nestrčí.

Lízal: Nic platno! Ouřad je ouřad. Dě sem kožich.

Lízalka vezme z hřebíku z kouta kožich a podá ho Lízalovi.

Lízal: (oblekne žlutý kožich, zastrčí pod pás pytlík s tabákem, vezme beranici a zapá-li si v dymce) Dobře za mnó zavřete a jděte spat. Možná, že tam chvíli zvo-stanu.

Lízalka: Josefe, jseš napilě...

Lízal: Šak!

Hrdlička: Pánbu jim dě dobró noc.

Odcházejí.

Lízalka: Dobró noc.

Mařka: Dobró noc.

Lízalka vyjde.

5. scéna

Mařka: (sama, sedne ke stolu, opře hlavu o loket v stůl a hlavu o ruku) Je-li pak František taky u té pračky nebo ně? Ale sotva, slibil, že bude čekat pod hruškou a dosud tam dycky byl. (Svěsi hlavu) Mám ho tak ráda! Je to hodně chasník. Nikdy se neopije, nepere - a spořádaně... A mně má taky rád. Jen kdyby mně na té vojně zvoztal věrně! Což, já počkám a nevdam se. - Ale ten tatínek, a ta maminka! Proč ho tak nenávidijó?

Vtom tukám na okno.

Mařka: Proboha, kdo to je?

Nově tukám. Mařka ustrašena jde k oknu.

Hlas: (zvenku, slabě) Mařko, otevři!

Mařka: Bože, to je František! Copak meslí!?! Jěžišmarjá!

Jde otevřít. Vjede Francek.

Francek: Stál jsem támhle u kaple a viděl jsem tatínka s Hrdličkó jít do hospody...

Venku je tak měsíčno... U hrušky jsem byl už přes hodinu...

Mařka: Ale jakpak kdyby naši přišli? Viš, jak to neradi vidijó, že s tebou něco mám.

Francek: Eh, kdyby, tak uteču dvorem. Šak Tigr mně zná. Tigr!

Mařka: Měls počkat u hrušky, byla bych přišla.

Francek: Když mně to bylo už dlóho. Nebúj se!

Obejme ji. Mařka položí hlavu na jeho prsa. Chvilí stojí beze slova objatí, pak se políbí.

Mařka: Tak už zětra pojedete do Brna?

Francek: Pojedem! Bude to krušná cesta — Což o mně není, ale je mně o mamínku.

Co si chudák počne! Bratr ju nemá rád - a tak nevím, jak se vyčini.

Mařka: No nějak přeče. - Hůr bude se mnó. Ten tatínek je tak divně... Tebe ani vidět nemože... A maminka... Jak odjedeš, budó chceš, abych se vdala —

Lízalka vrazí dovnitř.

Lízalka: Eh, to jsem si mohla meslet! Co tu chceš?

Francek: Přišel jsem se, tetičko, rozlóčit.

Lízalka: Ech, jaképak lóčení! Jen jdi s Pánembohem a radši tam zvoštaň. Čekat ona nemože a ani pro tebe není. Tak jen jdi, nebo zavolám Tigra. Tigr! Tigr!
Kde se tóláš, bestio?

Francek: No! Šak se ešče rozlóčíme. Francek vrazí čepici do týla a odchází.

Lízalka: Tigr!

Mařka pláče.

Mařka: Františku!

Lízalka: Já nevím, co, děvče, meslíš? Copak je to ženich pro tebe? Tento!?! Nemá nic než ten barák a ešče na tom je dluhů až se pod nima bofi... A jeho tata - je to pořádně člověk? Ožralec, všeccko prochlastál. A jeho bratr - je to člověk? Je to syn? Když si matka pro výměnu přinde, vyhodí ju a ešče jí namlátí. A do takové rodiny bys chtěla jít? Já nevím, holka, co to máš taky za rozum.

Mařka: (s pláčem) Zató je František tím hodněši a spořádaněši.

Lízalka: A snad bys nečekala tři léta, až donde z vojny dom. Kdoví, jaké potem bude. Jabko od stromu daleko nepadne a až přinde z vojny, to kór. — Co kókáš? Je noc. Dávno máš už spat. Dobró noc!

Lízalka vyjde.

Mařka usedavě plačíc sedí u okna, jímž proudí záře měsíce.

6. scéna

Návsi. Loučení rekrutů.

Kohoutí zakokrhání. Vesničané v krojích. Francek a Křištofl se vítají s Vávrou. Ženy (Lízalka, Hrdličková a Vojtěna) a děti se kupí kolem rekrutů.

Křištofl: (láhev s vínem v ruce podává Vávrovi) No tak si zavděte, strécu, vode mě ešče naposled.

Vávra: Na vaše zdraví (píje) a abyste se tam dobře méval. Na vojně není jako doma.

Francek: Eh, šak tam z nás kůžu nestrhnó.

Křištofl: No ba. Copak se ale starat. Bude tam dobře, enem co se naučíme německy.

Já budu umět za tři měsíce a budete vidět, že za půl roku už dostanu šarš.

Hrdličková: (ruce založeny, drbne sousedku) Podivě se, Madlo, jak z kysela se Lizal na Francka dívá.

Vojtěna: Na mó dušu a Vávra taky.

Hrdličková: Povídajó, že Vávra má oko na Mařku.

Vojtěna: Jen esli Mařka bude vdovca chcet.

Hrdličková: Ba, nepřála bych jí to. - Tři děcka a pak ten Vávra. - To by byla blázen. A má ráda Horaččina Francka.

Vojtěna: Pst! Stará Horačka se de rozlóčit.

7. scéna

Vstoupí Horačka.

Horačka: (přiběhá se k Franckovi) I depak jseš, chlapče? Pomalu bych tě ani nenašla.

Francek: Copak chcete, maminko?

Horačka: (strká Franckovi uzilek, zdvihá zástěru a utírá si oči) Tady, na cestu -

Francek: (vezme uzilek a dá ho blízkému klukovi) Na, dě mně to na vůz. (k Horačce s úsměvem) Copak pláčete? Nebujte se... Tři léta není tak dlóho.

Horačka: (dělá Franckovi na čelo, ústa a prsa křížky) Pán Bůh ti opatruj a dě ti, chlapče, ščěstí. — A dě pozor, ať uzilek neztratíš. Máš tam (šeptá mu do ucha), No, (ohání se hůlčičkou) s Pánbičkem. (líbají se) A modli se, aby ses mně na vojně nezkažil!

Francek: No, mňete se tady dobře - a neplačte. Dělat tam nebo tady - to je jedno.

Lízal a Vávra nenápadně se ohlížejí po Franckovi.

Francek se vytrhne Horačce a běží k Lizalovům.

Hrdličková: Aha! Francek de rovnó k Lizalovům.

Lízal: (k Franckovi, surově) Hola! Kam?

Francek: Rozlóčit se, (chce do domu)

Lízal: (zastoupí mu cestu) Nikam nepudeš! Pro tebe Mařku nemám,

Francek: (urputně) Co?

Lízalka: Že tam ty nemáš co dělat. (ukáže stranou) Táhní!

Křištofl: A nech jim ju. Ať si ju nechajó na kyselo!

Francek: Co? Já že mám táhnót? Aa ssakra! (sbalí ruce v pěstě) A kdo mně má co poróčet! Krrucitürken!

Hrdlička: Nepté se a jdi.

Křištofl: Nech je, šak bys je mosil zabít.

Hrdlička: Dí! Vyraz dveři! Dí!

Francek: (vzrpně) Aha, já začínám rozumět. (hrozí pěstí Vávrovi) Šak ju ešče nemá! *Chytí ho vztek - rozběhne se a kopne do dveří, keré se otevírou. Vstříc mu vylítne Mařka a vrhne se mu vášnivě do náručí.*

Mařka: Františku!

Lízalka: Ty mrcho!

Horačka: Francku!

Všichni hledí zděšeně na Francka a Mařku. Ještě jednou se políbí, podají si ruce a Francek ještě jednou jí v náruči sevře, pustí a vyskočí na vůz. Mařka pláče.

Francek: Strěčku Lízale - nechť! Pořád jste zbraňovali a nechtěli jste nás nechat se rozlóčit. Nešť - šak! (zahrozí pěstí) Když mě vzali na vojnu, vzali - ať jsem tam.

Ale za tři léta mě pustijó - a potom budete litovat.

Horačka: Francku! Francku!

Francek: Jako je Bůh nade mnó! Vy se budete mět po pětí!

Lízal: Ty mě vyhrožovat - ty skrčku!

Hrdlička: Odjezd! (zvóní)

Křištofl: Francku, nech teho už a poř. Pojedém.

Francek: No, šak.

Lízal: (ze strany na ně zamračeně hledí) Šaks ju měl, kluku naposled.

Muzikanti spustí Radeckého pochod. Odjíždějí.

Opona padá.

II. jednání

U Lízalu. Selská světnice.

Svatební den.

Hrdlička dělá Maře hlavu. Hrdličková a Vojtěna asistují. Strouhalka a Strouhal sedí u stolu. Stařenka v posteli. Lízalka střídavě vchází a vychází.

I. scéna

Strouhalovi: Správně děláš, Mařko, správně. Teď só už ty časy jinačí než bývaly. Teď, když se děvče do dvacítí nevďá - tak už to de ztěžka. Potem už je jako přezralá hruška. Zmócnati... S tó vojno je to taky zlé... Kdyby byl nevim jaké - zkazí se. A čekat - čekat!... No, jak povídám - děvče přezraje, a když milé z vojny přinde, kdoví, jak se rozmeslí... Dyt se těch vdavek tak nebůj. Každé mužské má nějakó chybu, to vím, aji ten nělepší. Já kdybych byla svobodná, taky hned bych si Vávru vzala... Lepšího bys ani nenašla — Hm - skrz to, že má tři děti - šak je budeš umět udržet — A aspoň budeš mět všeho dost, o nic se nebudeš starat a budeš mlynářkó!... Bože, co by kerá za to dala, kdyby ho mohla dostat, jako ty ho dostaneš, třeba je vdovec s dětima! Šak každá si udělá z muža, co sama chce...

Mařka: (už to nemůže poslouchat, je nervózní, nakonec sepne ruce a napolo se obrátí k tetičce) Proboha vás prosím, strěčku a tetičko, aspoň vy mně děte pokoj.

Dyt' ani nevíte, co vystojila jsem už vod maminky. Pořád toho Vávru do mně cpe a pořád ho vychvaluje, od rána do večera a večir, když líhá - ešče dycky s ním do mně répne - a já - chvilku pokoja nemám. Bože, kdyby to byl ženich jako ženich - ale Vávra! Vdovec s dětima - a třesavé —

Strouhalovi: Ale Bože, děvčico, dyt' já ho do tebe necpů. Já jen tak povídám, co si vo tom meslím, a chcu ti poradit... Jseš svobodná a nemáš toli rozumu jako já, zkušena ženská.

Mařka: Aspoň kdybyste mě času dali.

Strouhalovi: A když ty máš hlavu jako z kameňa.

Mařka: Šak jen považte, jak je mně ten Vávra protivně. — Brr! Celá se oťesu, jak si na to pomeslím — Ani nevíte, co se po straně napláču, ať kravám stelu nebo na poli kopu... Chtěla jsem tuhle do služby utýct - ale - do sklepa mě zavřeli a kdejaké háb poskovávali, jen abych neměla co voblicit a nemohla z domu kroka udělat — A maminka (pláče) tuhle aji kusem dřeva po mně hodila...

Strouhalovi: Ale děvče, když ty si to bereš tak moc k srdci, a to je chyba.

Mařka: Dyt' tu nendě o rok nebo dva - jde tu o celě život. Kdo za mně bude potem plakat? Kdo za mně ponese můj kříž?

Strouhalovi: Ale člověk si zvykne na všecko. Já jsem si taky zvykla, tvou mámu taky nutili a taky si zvykla, ty si zvykneš taky.

Mařka: (zamyšleně kroutí hlavou) Nezvyknu - já ne. Já mám ráda druhého — a temu chcu bět věrná— Bože, co ten by temu řekl? Tak mě má rád a tak mně věří! A já zatím...

2. scěna

Viděni. Mařka a Francek jako milenci: Mařka se směje v náruči Franckově a jdou svou cestou dál a vedou svůj milostný rozhovor.

Mařka: A Františku, pamatuješ, jaks ve škole Dostálověmu Luiskovi kamenem hlavu rozrazil za to, že se mně vysmíval? (Francek pokrčí ramenama a vášnivě Mařku libe a tvář jí hladí) A s nikým jsem nesměla tancovat, kemus' ty nedovolil. Tys byl, Františku, zlě. Ale teď už něseš, víd'. - A tenkrát, víš, jak mně tatínek zakázal jít k muzice - a já jsem nešla a přece jsme spolu mluvili, v zahradě, pod hruškó - víš, jak nás ten kocór poplašil - pamatuješ se? (zнову se vášnivě libají) A ty pěkně večery v zahrádce pod lipkama. Měsíc pěkně svítival a lípy voněly a tak bylo teplónko, tak - a tichočko — zpivávali jsme písničky jednu za druhó. A víš, tu eos ju tak rád poslouchával - byla to ta - ta - počké, už ju mám!

Zpívá mu v náruči tichým, jakoby zdaleka přicházejícím hlasem. Konec viděni, Francek zmizí.

3. scěna

Mařka: Co se smějete, strěčku - tetičko?

Strouhalovi: Eh - tak. Žes tak stará tak hlópá! Kdopak na mužského co dá! Rozumně nic. Banda, jeden jako druhě - všeci só stejni. To se před svatbó krótijó, pří

měsíčku aji do pláče se dají, jen co by děvčicu napichli. (obráti se k babičce) No je to tak, bábo, nebo ně?

Stařenka: Eh - já vás neposlouchám.

Mařka: František takové není.

Strouhalovi: No, nech bět, šak je to pěkné fták!

Mařka: (vrtí hlavou) Ne ne, vy nevíte, jak moc mě má rád. Vy ho neznáte, jaké je...
Bože, Bože, jak je mně ho líto!

Strouhalovi: Mně je zas víc líto tebe než jeho...

Mařka: Jak to meslite?

Strouhalovi: A tak. Ty tady své štěstí pro něho zahrabuješ a von kdoví, co tam dělá.

Mařka: Oh ne... Já ho znám... Věrně je mně - já to vím, a kdyby se dověděl, co se tady kuje, já nevím, co by udělal. Von je moc litostivé...

Strouhalovi: I nebůj se, děvčico, že si to bude tak k srdci brát. Setřepe to se sebe jako setřepal jiné a budeš vidět - nande si jinó. Ostatně (chytře) šak — náš Josef psál, že se tam nemodli enem za tebe.

Mařka: (vzepře se) To není pravda!...

Strouhalovi: Možná. - My jen povídáme, co Josef psál... Dyt s tebo beztak na jiného nemeslí, než aby hodně vyženil. Dyt ho znám. A celá familie je taková.

Mařka: Ně tetičko, ně.

4. scéna

Lízalka: (předstoupí, spurně) Eh, nechte ju bět, hlópó dúru. Veme si ho a je. Rozum nemá ani za tohle (ukáže ždíbec) a bude se tady s náma zkušenéma ženskéma přít? Dycky si veme dcera toho, keho rodiči cheó. Vdávaly jsme se my tak, a budó se vdávat jiné a vona se temu bude zpózet - hlópe děvče?! Vávra tu bude co nevidět.

Strouhalovi: Už pojedem?

Lízalka: Na ňu čekat nebudem! Ohlášky už só, katechismus. Tak jaképak copak!

Mařka: Já nikam nepojedu!

Lízalka: Mlčíš? Tak se ke mně mluví? Před lidima!?! Strouhalovi: Kdyby Vávra byl všelijaké člověk - no, nic bych se neřivila. Ale takové statečné muž je to, a mlén má a polí má - a bude tam jako nějaká statkářka —

Lízalka: Ale to jí pořád ten sakramenské Francek v té hlavě ešče vězí. Ale to se měli! To radši bych jedu vzala, než bych ju temu kdejakému pacholkovi dala.

Mařka: (vzepře se celou svou vůlí) František není ledajaké! Je jistě lepší než ten třesavec, keré ženu utéral - i kdyby měl dvacet mlénů a pět lánů! —

Lízalka: (dupne a rozkřikne se) Mlčíš! Na to jsme toli let pro tě škrtili, aby ses pachtila po takovém žebračkém klukovi?! Čert ho byl na světě dlužen. Kdopak to jakživ slyšel, aby ledajaké - takové nějaké - keré nemá než těch pár schnilých došků na střeše - aby takové dostal ženu z půllánu!? Na to jsme škrtili!? Co? Co? - To by byla pěkná paráda.

Mařka: Šak já vod vás nic nechcu —

Lízalka: No ba. Tedké mluviš, když máš všeho dost - a potem (opovržlivě a výsměšně) potem polezeš jako tá Vrbčena! - -

Mařka: Šak vy jste taky neměli moc.

Lízalka: Neměli - ale my jsme poslouchali rodičů a to nese požehnáni.

Strouhalovi: No, dítě, tvá mama mluví jako zkušená ženská. Dyť vona to s tebou dobře meslí. Dě si přece fíct.

Mařka: (slzi a pomálu s pohnutím se obrátí, sepne ruce k mamec) Maminko, maminečko drahá, pro Boha milosrdného vás prosím, dyť mě nenuťte. Já budu nešťasná, já Vávru ani vidět nemožu.

5. scéna

Vidění: Mařka s Vávrou.

Vávra: Kampak jste dali slámu na povřísla?

Vávrová: Nahůru... A ječná je nad chlivama...

Vávra: (po chvílce) A jak je té červené jalovici?... Ešče kašle a dýchá?... Měli byste jí hodně nastlat...

Vávrová: Už má nastlané... To máme kříž s tó krávo. Předevčirem z ničeho nic začla kašlat a třást se a dýchat jak čtyři...

Vávra: Zachladila se. Rozára nechala, meslím, dvíře otevřeny a kráva se nastudila...

Konec vidění. Vávra zmizí.

6. scéna

Mařka: Dyť se nade mnó přeci trocha smilujte. Já vám slibuju, že s Františkem nic už mět nebudu a až přinde, že se mu budu vyhýbat - já vás ve všeckém budu poslouchat - jen do té Vávry mě nenuťte. Dyť mně neotravujte život!

Lízalka: (vpadne) Eh - pořad mně tu skuhré. Tam! (ukáže k druhé světnici) Jdi a chystě se! Ženich za chvílku přinde a pojedete.

Lízalka vyjde.

Vstoupí Lízal.

Lízal: (vesele) No, Mařko, copak? Ženich přinde co nevidět, koně už só zapřažené, a ty neseš ešče nic ustrojená?

Mařka: (pláče) Tatinku!

Lízal: Nó, copak zas brečíš? Šak na jatku nepudeš. Vy ženské jste přece hlópě. Misto co máte véskat a smát se - před svatbó pláčete...

Mařka: (padne mu k nohom) Tatinku zlaté, nenuťte mě. Já budu nešťasná, já Vávru nemám rada, otrávíte mně život — bóže, kdybych mohla teď umřít, jak by se mně ulevilo!

Lízal: (zvedá ju) Ale děvčico, dítě - dyť to není takové, jak ty si to děláš. Dyť — no — Franckovi tě přece nedám — já —

Štařenka vstane a tiše se odšourá ven.

Lízal: Ale - ale - dyť - copak — k oltáru každá mosí jedno jit. No jdi, jdi - Šak! -- Jdi dceró - poslechni rodiče - My to s tebou meslime co nélepsi — jdi, uděle mně přece radost - a své mamě - to víš —

Mařka: Bóže, kdybych snad do kameňa mluvila, spíš by se ustrnul —

Mařka odchází vrávoravě do druhé světnice.

Lízal: (přejde jizbu) To - to - je kakraholské děvče - To jsem si nemeslél, že dá toli práce. (vyndá dýmku) Já bych ju přece —

7. scéna

Vejde Lízalka.

Lízalka: Snad by ses nespáčil? Snad bys nebyl tak hloupý? Vohlížíš se na Mařku? Šak vona si zvykne. A Vávra taky musí dobrotu dělat.

Lízal: Když mně se to začíná všechno jaksi v hlavě teprv rozkládat — Že von nechce tu červenou jalovici — a potom - ta Mařka ho taky nechce — začíná mně ji být trochu aji líto -

Lízalka: Eh co, líto, nelíto. To jen ten Francěk jí v hlavě straší a né že by Vávru vystát nemohla. Líto - líto - hm! A co, když si neveme Vávru, přinde Francěk z vojny a bude za nů lézt dál a stane se neščestí. To ti jí potom nebude líto? A té haňby — tu bys chcel mět? Co?

Lízal: Je to pravda. Zatracené kluk! Ešče ke všemu z takové famílie! Je všeho schopné a vona - přece jen nerozumné děvče —

8. scéna

Zaklepe a vejde Vávra.

Vávra: (ve svátečních šatech) Dobré vodpoledně. Tak už jsem tu.

Lízalka: Vítám vás - tě.

Lízal: Vítám tě.

Lízalka: (utírá židli) Posad se teda. Mařka bude hned přichystaná. A ty (k Lízalovi) dones sklínku, nalé hostovi.

Lízal odejde.

Vávra: No, už je čas, abysme byli na cestě.

Lízalka: Šak do Mótnic není tak daleko. Za čtvrt hodiny jsme tam.

Ve vedlejší světnici hádka.

Lízalka: (s hákem od pece žene před sebou poloustrojenou Mařku) Zatracené děvčisko, budeš-li pak poslouchat!

Mařka jde ke kamnům, zástěrou zakrývá oči, pláče a usedne na lavici.

Vávra: (vstříc) Ale nechte ju být, šak vona půjde.

Lízalka: (celá zlostí se třesouc) Ustrojíš se a pojedeš. Já temu chcu! (obráti se k Vávrovi, který je v rozpacích) Nic si z toho, Vávro, neděle. Vona se jen tak vzpózí, aby se neřeklo. Každá ženská tak dělá. No... já mosím ten koš panu falařovi přichystat.

Lízalka odejde do kuchyně.

9. scéna

Vávra a Mařka.

Mařka: Nestydíte se?

Vávra: No co, dyť nic zlého nedělám.

Mařka: Za ženu mě chcete.

Vávra: Chcu.

Mařka: Ale já nechcu.

Vávra: Protože nemáš rozum.

Mařka: Víc než vy. - Vidíte, že se rukama nohama bráním, srdcem proti vám stojím, a vy přece dolízáte. A ešče si přijedete s plnó parádó, fuj!

Vávra: Protože tě mám rád.

Mařka: Ale já vás ne. Aní vidět vás nemožu.

Vávra: Až budeš má - všecko se poddá.

Mařka: (výsměšně) No ba! (rychle se obrátí k němu) Jak se můžete na mě vodvážit, když vim, co jste za živobytí nebožky tropil? Když vim, jak jste na tom?!...

Vávra: To só enem hlópe řeči. (sáhne po ní a obejme ji) Ostatně - ty mě mosíš chcet - (chce ju políbit)

Mařka: (se brání, najednou ho odrazí a s nejtvětší ošklivosti k němu) Kozle třesavě!
Fuj! Fuj! Fuj!

Mařka uteče do vedlejší světnice.

10. scéna

Lízal se vrátí s lahví vína a nalévá do sklenice.

Lízal: (zavdává) No, pi.

Vávra: Eh, šak já piju.

Ve vedlejší světnici hádka.

Lízal: Mosím se jít poďivat, esli už má Josef koně zapřažený. (ohlédne se starostlivě ke dvěřim světnice)

Vávra: Jděte, šak —

Lízal odchází. Vejde Lízalka.

Vávra: (mrzutě) Tak co, už bude? (ukáže k vedlejší světnici)

Lízalka: Stróhalko, jdi tam a pomůž jí voblicet se.

Dveře jsou zamčeny, Strouhalka skončí před nimi. Vejde Lízal.

Lízal: No tak, koně só zapřažený, možeme s Pánembohem jet. (k Lízalce) Děléte, děléte!

Strouhalka: Sbirě se, nevěsto, už je čas.

Mařka: Jděte pryč, já se voblikám!

Vávra: No - a je vyhrané.

Lízalka: Mařenko! Opravdu nechceš pomoct?

Mařka: Jděte pryč! Já se vobleču sama!

Lízalka: I já tam na ni půjdu a já jí tak pomožu -

Vávra: Ne, nechte ju bět. Půjde-li po dobrém, půjde. Po zlém nesvedete nic ani vy, ani já, nechte ju bět.

Lízalka: Bože můj! Taková haňba!

Strouhalka: Nevzpírě se, dceruško... Dyt my to s tebě všichni dobře meslíme.

Lízalka: Že se pod ňó zem neslehne!

11. scéna

Lízalka: (k stařence) Co vy tady sedíte jako špalek a nic nemluvíte? Promluďte k ní přece taky nějaké slovičko. Dycky jste jí toli přála a teď mlčíte.

Stařenka: (vstane, popojde ke dveřím) Inu milé dítě - Co už - Poslušnost je poslušnost a kdybys — nevím jak ščasná byla a rodiče ti nepřáli — požehnání nemáš — Už teda pojď (nemůže dál, zdvihá zástěru a dá se do pláče) — Pojď!

Vejde uzležená a oblečená Mařka. Ticho.

Mařka: (vyčítavě) I vy, stařenko? (rozhodně) Tak teda - já - vás teda - poslechnu. Svolím, abyste mně aspoň proklínat nemoseli. Já si ho teda vezmu a teda k němu půjdu. Budu mu teda dívkó - ženó ne - jen dívkó mu budu (vzlyká) Já teda poslechnu - ale bude to život - k utopení...

Líza! Zvykneš si, Mařko, zvykneš...

Vávra: Ale Mařenko, načpak te slze? Dyť dybys věděla, jak tě mám rád.

Mařka: (škrábne jej do obličeje) Nechte mě!

Opona padá.

III. jednání

U Vávrů.

Večer. Se stropu visí zčernalá bidla, přes jednoz bidel dlouhý popruh. Vysoko peřinami narovnaná postel. Starý prádelník, na něm lesklé, skleněné svícny s hromičkami okrášlenými pestrými umělými květinami, různé druhy sklenic, kancionály a uprostřed krucifix pokrytý skleněným poklopem (tzv. šnurc). Po stěnách prostě obrazy, mezi nimi černá madona. Druhá postel, odestlaná. Hodiny - švarevaldky. Hořící petrolejová malá lampa.

I. scéna

Vávrová sama. Sedí u stolu, zašívá dětské košílky. Chvilku mlčí, rachotí nůžkami. Pak se podívá na hodiny, které ukazují na devátou - a vzdychne.

Vávrová: Kde ale zas je? Ba - beztoho, že sedí zas někde v hospodě a pije. (mlčí zas chvilku) Ach bože, bože! Mám já to život! - Co mě polomrtvé od vdavek dovedli, byla jsem pořád jako v mrákotách, a když už jsem trochu přivykla - zas te hádke o peníze. (mlčí) A teď, co ten František je дума - teď už to ani k vydržení není! To pořád jakobych po trní chodila. — Bóže, bóže! Jen kdyby mně ten František dal pokoj a pořád nenadlízal! (položí šití do klína a zahledí se do prázdna) Co jen chce!?! — A jaké je teď silné a zdravé a opálené! Eh! (mávně rukou, chopí se znovu nůžek a odstříhuje utržený cár) Co je to všecko platné! Už je konec! (mlčí) Jen aby se nesetkali! Vávra je teď pořád jako vzteklé, jen všecko tlóat a trhat a bit. A pořád mně jen Františka vyčítá a peníze a falešnou rodinu. Copak já za to možu, že ho z vojny pustili dom? - Šak se mu vyhýbám, jak možu. — (s povzdechem) Pán Bůh mně dě síly a matička Boží mě ochraňuj! (štěkot psa) Tigr, lehni! A nikdo nevěří, jak bych ráda byla, kdyby tak blesk nade mnó zapálil, voda přišla, všecko odnesla a mě, mě vzala sebo. Koli je hodin? (zas mlčí. Hodiny odbíjejí devět) Bože můj, už je devět a Vávra ešče není дума. Ten zas bude dělat!

Klnót, nadávat, holí třískat, nádobí tlóct a v domě po Františkovi ščítit.
(s opovržením) Nande toho! (mlčí chvíli) Bože, bože, co jen mám dělat, aby
temu byl konec?

2. scéna

Bušení na dveře. —

Vávrová: Snad už jde! Kdo je to?

Lízal: Já.

Vávrová: Kdo já?

Lízal: Inu já - tata tvůj.

Vávrová otevře. Vejde Lízal, zcela opilý.

Lízal: Pánbu dě dobré večír.

Vávrová: Dobré večír. Vitám vás, copak vás, tatinku, tak pozdě vede? No, sedněte si,
sedněte si u nás.

Lízal: Mařko, proboha ti prosím, vrať se dom!

Dlouhá pauza. Mařka zcela nehybná.

Lízal: Vrať se dom, dokaď je ešče čas. Vrať se.

Mařka: Ne.

Lízal: Ne?

Mařka: Ne!

Lízal: No, měj rozum - vrať se.

Vávrová: Já ho měla tenkrát a vy jste ho neměli. — Sami jste to ukuchtili, sami si to
sněžte! Vám k haňbě tady zvostanu a nikam nepůjdu. (rozčileně přechází,
náhle se obrátí) Pro peníze si mě brál, proč mu je nedáte?

Lízal: Spořádanému a správnému člověku bych je dál, ale na rozházku jich nemám. -
Už. - Viš ty, že mě žaluje? Že se chce se mnó sódit?

Vávrová: Proto vy chcete, abych šla k vám!?

Lízal: Proto né.

Vávrová: Proč teda? Mám já vám aji proti vlastnímu mužovi pomáhat? Za peníze si
mě u vás kópil, pro peníze vás věil žaluje a má dobře. Ostatně, co mně je do
teho? Já se neprodávala, prodával jste vy. Spravte si to spolem, mně děte
pokoj! -

Lízal: Neposlechněš teda?

Vávrová: Neposlechnu!

Lízal: Budeš teho litovat!

Vávrová: No, meslím, dobró noc, otče. — Co ešče chcete? Dyť přece vidíte, že jsem
ščasná, aní dom jít nechcu, tak se mně tu líbí. Všemmu jsem už přivykla - děc-
kám, mužovi, dření - všemu, aji těm ranám. Co ešče chcete? Co se stalo,
stalo se, co se stane dál - vy budete mět na svědomí!

Vzdálený ozvuk venkovské muziky, melancholická melodie.

Lízal: (zaraženě) Co se može stat?

Vávrová: Ach - nic.

Lízal: (po pauze) Co tím obměšlíš, děvčico hlópá?

Vávrová: (po pauze) Dobrého nic, to si možete meslet.

Lízal: (pohroží prstem) Ať se nechytne! S Franckem pře se slízáš, s Franckem pře
chceš utýct!

Vávrová: (vzepře se a uraženě vykřikne) To je lež! (pauza) A kdyby - na to jsem tu já a Vávra. Vám do toho nic není.

Lizal: A?! Podíváme se! Tatovi do toho nic není! A na keho potom budó prstem ukazovat!? Či jseš děcko? Kdo ti vychová!

Vávrová: Dobró noc, řekla jsem, dobró noc.

Lizal: Nepůjdeš teda?

Vávrová: Ně.

Lizal: Tak trp!

Odchází, i za jevištěm ještě bruče.

3. scéna

Vávrová chodí delší dobu z místa na místo, hned nahlédne vedle do komůrky, pak zas do síně, pojednou se zastaví uprostřed jeviště a sáhne si na hlavu.

Vávrová: Tak chodím jako zmatená - nevím ani co dělám —

Oknem doléhne muzika. Vávrová přistoupí k oknu a poslouchá, pak okno otevře - muzika silněji zavane k ní.

Vávrová: Ta muzika, ta muzika! Při té je mně něhůř -

Pauza. Uprostřed pauzy hudba přestane. Výskot chasy, po chvíli za výskotu děvčata zpívají.

Vávrová: Děvčata zpívají - František boří — a já — (trpce) taková je ta moje muzika.

Dlouhá pauza.

4. scéna

Dveře zavřou.

Vávrová: Kdo je zas?

Rozára: Já.

Vejde Rozára a blíží se ke kamnům.

Vávrová: (obráti po ní hlavu) To jseš ty? Je na dvoře všecko v pořádku?

Rozára: Je. Červeně jalovici jsem hodně nastlala.

Vávrová: A zavřelas dobře mlat?

Rozára: Zavřela.

Vávrová: A necítilas ešče hospodára?

Rozára: Ne, ale (váhavě) Horaččin Francek šel zas okolo a ptal se mě, je-li hospodář duma a co děláte a -

Vávrová: (při slově „Horaččin“ vyjede, mluví rychle a zděšeně) Pro Boha tě prosím - honem jdi a zastrě a nepoščeť ho sem! - Cos mu řekla?

Rozára: No nic. Povidala jsem, že nevím... Strkal mně jakési psaní —

Vávrová: (odmítavě rukou) Nic! - nic! - nic od něj neber. - Neopovaž se! (chytí se za hlavu) A hospodářovi taky nic neříké! A honem jdi a pozavíre všecko - já Vávroví otevřu sama.

Rozára: (váhavě odchází, pro sebe) Bože, co mám dělat? Mně je ho tak líto —

Rozára odejde.

Vávrová sama. Přistoupí k oknu, odkryje poněkud záclonu a vyhlíží ven.

Vávrová: Je tam jak ve dne - mohl by ho při měsíčku někdo vidět — Bóže, bóže, co to jen ten František směřli - Dyt' jsem vdaná a - za nějaké čas nás aji přibýde - a on tak — Svatá Panno, stůj při mně.

5. scéna

Někdo tluče na dveře. Vávrová s sebou trhne.

Vávrová: To je nějakých návštěv. Kdo je to proboha zas?!

Starý hlas: Já.

Vávrová: Kdo já?

Hlas: Inu já! - Horačka!

Vávrová: (otevře) Bóže, to je vzácné host!

Vejde Horačka.

Horačka: Pánbu dé dobré večír!

Vávrová: Dobré večír, matičko. Co vy tady, proboha?

Horačka: Ale! (mávne rukou) Syn mě poslal. Maminko, povídá, mosite tam jit. Řekněte jí, jak se trápím. -

Vávrová: Ale já...

Horačka: Maminko, povídá, vona přede mnó utiká, dveři zavírá a zdaleka se mně vyhýbá. Vy tam mosite jit a povědět jí, že já už to déle nevydržím. A ruce sepjál a plakál a prosil - tak prosil, až mě do noci vyhnál.

Vávrová: Ale já...

Horačka: Maminko, povídá, povězte jí, že si zófám. A tady máte ceduličku, tu jí déte. (po celou další rozmluvu chuntá se na prsou ve vlnáku a hledá v záhradě psaníčko) - a - prosil - tak prosil - Jděte, maminko, jděte - prosím vás - jděte tam. A ruce sepjál a div mu do pláče nebylo. A tu ceduličku do ruky mně vmáček a pak se mnó šel až sem. Šak tam stojí pod hruškó - -

Vávrová: (trhne sebou v zamyšlení) Je tu?

Horačka: Stojí venku - čeká na mě, jak pořídím - - - Kristumárijá, děvčico, smiluj se nad ním, prosím ti tisíckrát! (klekne)

Vávrová: Ne, ne, matičko, neproste -

Horačka: Smiluj se! Panenko milosrdná, velkomožná, smiluj se - šak von se mně utrápi!

Vávrová: Ne, -

Horačka: Enem na minutu kdyby mohl von přijít sem!

Vávrová: Ježíšikriste, jen to né! Vávra by ho zabil.

Horačka: Jednu minutu!

Vávrová: Ne, není to možné.

Horačka: Né? Tak né. Pánubohu poručino, Jdu teda, Dobró noc, drahá duša, pánbu ti dé dobró noc!

Horačka odejde.

6. scéna

Vávrová sama. Rozčilená jde k oknu, poodkryje záclonu a hledí ven.

Vávrová: Je tam jako ve dne. Pro Kristovy muky, co to jen ten František obměštlí?
(prosebně k nebi) Svatá Panno, oroduj za mě a stůj při mně!

Rozára vejde nesměle.

Vávrová: (ohlídne se) To jseš ty, Rozáro?

Rozára: Já.

Vávrová: Jak je ve chlivě?

Rozára: Tele leží a červeně jalovičí jsem hodně nastlala. Už se tak netřese.

Vávrová: Tak ešče Tigra odvaž a možeš jít.

Rozára: Bude se zas celó noc tólat.

Rozára odchází.

Vávrová: A nechť se tóla...

7. scéna

Vtom zvenku zatlúče kdos na okno. Mařka zděšeně uskočí a zhasne honem světlo. Jevišťe v měsíčním svítu. Venku cosí zaprašťi. Vejde Francek. Mařka ztrnule stojí a při každém pohybu Francěkovu ustrašeně uhýbá, jakoby se rány bála. Oba stojí chvíli proti sobě mlčky a hledí na sebe.

Francek: Dobré večir. - Jdu sám —

Vávrová: (zděšeně) Ty! — (malomocně slabým hlasem) Kudys přišel?

Francek mlčí.

Vávrová: (dutě) Kdo ti otevřel?

Francek mlčí.

Vávrová: Jako ten zloděj.

Francek: Jako ten zloděj. (mlčí, přistoupí k ní bliž, Mařka uhne)

Francek: Co se bojiš? Mě?

Oba mlčí.

Francek: A proč tě muž nehlídá? Kde je? (postoupí - Mařka zděšeně uhýbá)

Francek: Bojiš se? A keho? (přistoupí k ní a chytá ji za ruku) Co? Muža se bojiš?

Vávrová: (zajiká se) Františku - proboha tě prosím, nech mně, mlč - jdi, Františku, jdi s pokojem (vyhrkne ze sebe) Já se nebojím - Boha se bojím a jiného žádného - a - já - vidíš - už jsem udaná - a —

Francek se dá do smíchu.

Vávrová: (prosebně, sepne ruce) Františku - pro Boha tě prosím - proklé si mě, řekni si mně, co na srdci máš, enem - máš-li mě enem trochu ešče rád - enem na pokojú mě nech.

Francek: Pořád enem na pokojú mně nech. Proč tě nenechal na pokojú Vávra? A proč tys šla za něho? Co? Ty chceš mět pokoj a já ho nemám mět? Kdybys věděla, jak mně to tady (chytne se rukou za prsa) rdosí a jak mně to v hlavě páli, když si vzpomenu, žeš ženó tego - chlapa! - Vidiš, Mařko, tak je se mnó, že meslím někdy, že se zblázním. Kolikrát jdu kolem, dycky jako bych okolo žhavého železa šel — (měkce) Vidiš, Mařko, kdybys z domu byla utekla, kdybys někam zatím do služby byla šla - třeba na kraj světa - byl bych si tě našel a nebyl bych tě ztratil a nebyla bys ty ztratila tvoju lásku a spokojenost. A kdybys v cihelnách se mnó žila a cihly dělala nebo po Brně se mnó chodila dříví štípat, lepší by ti bylo než je teď.

Vávrová: (bolestně) Proboha, chlapče, co to mešlíš? Po Brně s tebou, dříví štípat?! — (tiše pláče a klesne na lavici)

Francek: (sedne k ní a vezme ji za ruku, mluví měkce dál) Tenkrát, když jsem na vojnu odcházel, měl jsem tě plnou hlavu a den ke dni, hodinu k hodině jsem počítal, kdy se mně ta vojna skončí. A tu najednou došlo psaní - tenkrát jsem se temu smál - meslel jsem - No, ten ju nedostane! - A dostál tě - a já jsem se už nesmál - plakál jsem - jako děcko jsem plakál. A když mně řekli, že pudu na urláb, že možu jít dom - ani jsem se na to netěšil a chcel jsem jít někam pryč - daleko - kde nikdo mě nezná a já taky nikoho. Ale zas mně psali - jak se ti zle vede a Vávra že tě trýzní - a jak tě nutili - a vidíš, Mařko - nic jsem nedbál! - Chytl mě vztek a jěl jsem dom a přísahal jsem temu chlapovi pomstu — a ty - ty — (lítostivě) Mařko, Mařko, přece ses měla bránit! Aspoň by ses (ironicky) Boha nemosela bát, jako (pustí její ruku) jako se bojiš teď. — (bere ji okolo krku)

Vávrová: (poslouchá se sklopenou hlavou, napolo se vzdává) Ale chlapče, proboha! Dyt se netrápíš enem ty, trápim se já taky - a víc než ty. Dyt já na tě meslim, kady chodím, a nikdo neví, co noci pro tebe jsem nespala, proslzela dni —

Francek: To jsem ti chcel říct a povím ti ešče víc — proto: (vstává) Přindu, Mařko zas. Zas přindu, a kdyby tu třeba celé regiment na stráži stál - přindu — Nebojím se Vávry a bude-li duma - vyhodím ho nebo ho uškrtím.

Vávrová: (zděšeně) Pro Boha tě prosim, Františku, nechod sem! Stane se neštěstí. Já vím, že mě máš rád - a jak já tebe - šak víš — Já to všecko nahlížim, ale - vidíš sám - už je pozdě. (prosebně) Františku, polituj mě a nech mě tak. (resignovaně) Já už ten kříž nějak sama unesu.

Francek: (zpuřně) Ty chceš, abych tě politoval? Ne, nelituju tě. Sama sebe polituj! Jak sis nechala ustlat, tak lež. Mělas se bránit, dokud byl čas. Taky vyčítat ti nic nebudu — ale (pohrozí pěstí) ten - ten nemá odpouštění! Je baba.

Vejde Rozára.

Vávrová: Ty už jseš tu zpátky?

Rozára dál stojí ve dveřích.

Vávrová: Co ešče chceš?

Rozára: Pantáta vzkazuje, že abyste mu přichystala večeru. Že přinde už brzo.

Vávrová: Šak.

Rozára odejde.

Francek: Tak teda ode dneška: když ti vzkážu, abys přišla ke splavu, tak přindeš. — A, Mařko, - nepřindeš-li, přindu si za tebou za bílého dňa až sem.

Vávrová: (prosí sepjatýma rukama) Františku - nechod! Neděle mně život těžší než je mám! Nechtěj toho po mně — máš-li mě ešče jen trošku rád.

Francek: Rád? Ty mešlíš, že tě mám rád? (směje se) Ně - já už tě nemám rád - - Za to, cos mně udělala - nemám tě rád — Nemám! Jak bych tě mohl mět rád?!

Vávrová: (jeví pohnutí, překvapení, když vidí, že je u Francka ztracená, vstane) Ty mě nemáš —

Francek: Ne, nemám tě už rád — ale — Mařko — slyšíš? (vezme ji za ruku a trhne jí) ty mě (důrazně) mosíš mět ráda — (důrazně) já temu chcu! Rozumíš? A až ti vzkážu, abys přišla, tak přindi! — A teď — S pánembohem. Dobró noc. Rozáro, otevři! Dvorem chodit nebudu!

Francek odejde.

8. scéna

Vávrová: (sama) Bože, co se to se mnó děje!?! (tiskne hlavu rukama a vrávorá ke stolu)
Tak je mně, jakoby mně někdo nohy podlomil. (klesne na lavici u stolu,
položí lokte na stůl, skryje obličej v loktech a dá se do tichého štkání, po
chvíli) Rozáro!

Vejde Rozára.

Rozára: Copak chcete, paňmámo?

Vávrová: Tys je pustila?!

Rozára provinile mlčí.

Vávrová: Tos mně špatná udělala službu. Viš to? Viš to? - U mléna nikdo nebyl?

Rozára: Nikdo.

Vávrová: Možeš si teda zas jít a všechno pozavíre!

Rozára odejde.

Zdálí se ozve muzika.

Vávrová: Tak jsem ráda, že jsem sama zas.

9. scéna

Chvíli ticho. Objeví se postel s dětmi.

Venku kroky. Mařka se vzbodí, sáhne po sirkách a honem rozžehne lampu a chytne košili.

Vávrová: Kdo je?

Vávra: Já.

Vávra vejde podnapilý, rozhlédne se a hodí čepici na prádelník. Rozhlíží se a pak utkví delším pohledem na Mařce.

Vávra: Co nendeš spat? Co nendeš spat, ptám se tě?

Vávrová: Dyť vidíš, že vyšívám.

Vávra: Vyšíváš? Vyšíváš? Tak teda vyšíváš? Nó, jen vyšívé! (hrubým tónem) A kehos tu měla, to nepovídáš? Kdo tady byl?

Mařka mlčí.

Vávra: Ptám se tě, kehos tu měla?

Vávrová: (vzdorovitě) A keho bych tu měla? Nikeho!

Vávra: A ty nepovíš? Meslíš, že jsem slepé? Někdo tu byl! A já chcu vědět, kdo?

Mařka mlčí.

Vávra: (jde ke dveřím, pootevře a volá) Rozáro! Poď sem!

Rozára váhavě vejde, prsa přehozená vlnákem.

Rozára: Co chcete?

Vávra: Rozáro, nic se nebuj, pojď sem, a mluv pravdu! Kdo to tady byl?

Rozára: (podívá se na Mařku) Nikdo —

Mařka zašívá se skloněnou hlavou.

Vávra: Že nikdo? To jste, meslím, domluveny. (sáhne za dveře po karabáči)

Rozára učiní pohyb ke dveřím k útěku. Vávra po ní skočí a přivleče ji doprostřed světnice.

Vávra: Tož ty teda nechceš povědět?

Rozára: Pro Boha vás prosím, strěčku, nechte mě, já - já — (a padne před Vávrou na kolena)

Vávra: (zahřmí) Kdo to tu byl?

Vávrová: (poděšena ze sebe vyhrkne) František!

Vávra: A co mluvili? (zvedne karabáč na Rozáru)

Rozára: (se svíne v klubko) Strěčku, já nic nevím, jen to, že Francěk chcel, aby tetka přišla za humno.

Vávra: (vitězně) Aha! (podívá se nerozhodně na Mařku)

Rozára se po kolenou šoupe od Vávry.

Vávra najednou rozhodnut hodí karabáč po Mařce, strhne flintu z hřebíku.

Vávra: Budem vidět! (bere ze stolku patrony a pak chce odejít)

Vávrová: (se ohlídně na děti a vyděšeně sleduje Vávrový pohyby, vyskočí a zděšeně vykřikne) Proboha všemohóciho, Vávro! - Spinké! - Co obměšlíš? - Hajé! - Kam chceš jít?

Vávra: (posměšně) Psa zabit! - - Co jiného je ten tvůj galán?!

Vávrová: (skočí po něm a dere Vávrovi flintu z ruky, Zápasí s ním o ni) Rozáro - honem (udýchaně a zuřivě) běž — k němu a—

Vávra: (drží pevně flintu a napolo se k Rozáře obrátí, zařve) Ani krok! Nehýbě se! (vydře Mařce flintu a daleko ji od sebe odstrčí)

Vávrová: (padne) Rozáro - pro Krista Jéžiše - uteč - a —

Rozára strachem se třese, Mařka se chce vrhnout sama ke dveřím.

Vávra: (zachytne Mařku a srazi k zemi) Tak ty nepřestaneš, mrcho? (postaví flintu, strhne popruh na bidle visící a skočí k Mařce a zápasí s ní, pevně ji přiváže k posteli) Tak! - Teď se nehneš — Haha! Francka chceš bránit? Braň! Místo tebe dočká se mně, a kdybych ho měl v samém pekle hledat!

Vávrová: (sebou lomcuje a trhá provaz a škuje) Tyrane — surově, bidné zabijáku! Rozáro - běž - prosím tě - běž —

Vávra: (divokým pohledem rozhlédne se po jizbě) A ty (přistoupí k Rozáře, chytne ji za ruku, smýkne s ní do komory a zastrčí na závoru) Esli se mně tam hneš, tak ti krkem zakrótím!

Vávrová: Vávro, Vávruško! Jseš napilé! Františku, Františku, pozor! Klid, Vávruško, klid! Vzpamatuj se, máš ženu, rodinu. Poslechni přeci, Filipe, všechno ti udělám, na všechno zapomenu, Filipe, měj rozum, chraň se neščesti pro celé dom!

Vávra sebere flintu, ještě se ohlédně po Mařce.

Vávra: Šak!

Vávra rychle odejde.

Ozve se výstřel.

Vávrová: Pomoc, pomoc! Františku, proboha! (sebou škuje a sténá, když Vávra odchází, malomocně klesne, vydechne ze sebe) Bůh ho opatruj! —

10. scéna

Zasněžený dvůr, mírně se sklání do pozadí, kde kolem teče řeka. U chlévu psi bouda, u ní volný řetěz. Je večer. Mírně sněží. Voda hučí.

Vávra vystoupí z domu, v levé ruce pušku, sestoupí na dvůr. Sedne si, položí pušku příčky na klín, opře lokty o kolena, hlavu dá do dlaní.

Vávra: (pro sebe) Tak je mně, jako bych se pelyňku napil — Tak jsem si nemeslil, když jsem si ju brál.

Jakýsi zvuk. Vávra sebou trhne, naslouchá a pátrá s rukou na zámku pušky. Když se nic nehýbá, zas položí hlavu do dlaní a přemítá dál.

Vávra: Tak jsem se na to těšil, jak s ženou večer duma sedávat budu, jak ju budu mět rad, jak s ni budu hovořivat a jak se o ni budu starat. A ona takhle mně dělá. Ráda mě nemá a teď ešče - eh! (mávne rukou) Bože, což to nemože bět jináč?! Kdyby mě aspoň trochu ráda měla, kdyby ke mně jen trochu jinačí byla! Copak by ji ubylo, kdyby se ke mně chovala, jako se chovajó jiné ženy ke svým mužům - třeba si je z lásky nevzaly? Všecko bych jí odpustil, na rukó bych ju nosil. Ale to nic. Celé čas se na mě nepodivá, mluvi enem, co mosí, a když ju obejmú, celá se otfese, jakoby po ní mráz pocházel. A teď ešče ten Francek k temu přísěl. Pes! (odplivne si) Kdybych ho tak uskrtit a do vody sméknót moh! Konec - všemu by byl konec! — Kdó by si to byl pomeslel, že se tak brzo vrátí... Už se zdálo, že aspoň trochu přivykla, o děti a o hospodářství se starála. Už byla aji veseleši a čiperněši a trošku vlidněši. A jak ten přišel, byla hned zas celá vyměněná. A tak se na mne dívá jako cizí žena. A slízajó se! Přece měli lidi pravdu. Už to jinačí není. Ježíš Marja!

Vávra se chytne za hlavu a pak najednou sevře zámek pušky. Tře si levou rukou čelo a rozhlíží se. Najednou se vzhopí, vytřeští oči a v závoji padajícího sněhu pozoruje následující, napřed nejasné vidění.

11. scéna

Vidění, které velmi zvolna v přestávkách se blíží z pravé strany: Postavy Francka a Mařky drží se za ruce a v milostném sklánění hlav k sobě vedou se po břehu řeky. Vávra: (nevěří svým očím, nahýbá se dopředu) Pro Bohu věčného, co se to se mnó děje?! Dyt je uvázaná! To přece není možná! Mařko!

Vidění si nevšímá jeho volání. Pustí se z náruči, ovinou paže kol pasů a procházejí dál. Vávra: (sahá si na hlavu, zas vytřeští oči a křikne intenzivněji, když se zas objímají) Mařko, himmel krucifix!

Místo odpovědi obrátí se milenci prsoma proti němu, drží se kolem krku a prstem ukazují na něho. A Mařka se směje v náruči Franckově a jdou svou cestou dál a vedou svůj milostný rozhovor.

Mařka: A Františku, pamatuješ, jaks ve škole Dostálověmu Luiskovi kamenem hlavu rozrazil za to, že se mně vysmíval? (Francek pokrčí ramenama a vášnivě Mařku libe a tvář jí hladí) A ty pěkné večery v zahrádce pod lipkama. Měsíc pěkně svítival a lipy voněly a tak bylo teplónko, tak - a tichóčko - - - zpívali jsme písničky jednu za druhó. A víš, tu cos ju tak rád poslouchaval- byla to ta - ta - počké, už ju mám!

Zpívá mu v náruči tichým, jakoby zdaleka přicházejícím hlasem. Vávra mezi písní přisedne na prah neodvratně, schoulen jako kočka hledí na ně.

Mařka: (když dozpívá) Ale já už mosím dom. Vávra by mě hledal.

Francek ji mimicky prosí, aby ještě nechodila, objímá ji, šeptá do ucha, oba se smějí a Francek ukazuje na Vávru. Pak se zas objímají a loučí.

Mařka: Jen tebe mám ráda a zůstanu ti věrnó. Ať se třeba svó vlastní žluči otrávi. Ale teď už sbohem, můj milé, rozmilé, sbohem. (padnou si do náruči)

Vávra vstává, na čelo si sahá, spánky si tře a konečně vykročí.

Vidění je ještě jasnější. Vávra namíří a zas pušku strhne dolů.

Vávra: Všemohóci Bože, co se to se mnó děje?

Milenci znovu si padnou do náruči, paže jejich se skřížují.

Vávra natáhne kohoutky, které po sobě cvaknou.

Vávra: (skřekavým hlasem zaječí, vykročí a přirazí pušku k líci) I ve jménu Krista, ať se stane co stane. (obě rány rychle po sobě vypálí)

12. scéna

Po ráně vidění se rozplyne. Z vnitřku domu se ozve srdceryvný výkřik. Vávra po ráně rukou rozhání kouř, potácí se, nahnut kupředu hledí směrem výstřelů. S hrůzou pozoruje prázdno před sebou.

Vávra: (zděšeně, stisněným hlasem volá) Spravedlivý Bože! Co se to stalo?

Z domu je slyšet Vávrovou.

Vávrová: Pomóc!

Ticho.

Vávrová: Co je, co se to stalo?! Filipe, Filipe, co se stalo? Co se stalo?

Vávra: Já nevím.

Vávrová: Co se stalo?

Vejde Francek.

Francek: (klidně) Na kehos to stěfil, Vávro?

Vávrová: Františku!

Vávra: (vzpamatuje se ze svého duševního vzrušení) Co, ty pse, (zdvihne pušku a zlomí) tady chceš?

Vávrová: Františku!

Vávra: (vytrhne chvatně starý patrony, sáhne do kapsy a nabíjí nový) Tys ešče na živu?

Vávrová: Františku!

Francek přiskočí k němu a zlomenou pušku mu vyrazí z rukou. Oetnou se v křížku.

Francek: Ty - zloděju - ty po mě střílet?!

Vávra: (chrochtá) Pustiš! (bije ho přes ruku) Krucci!

Vávra blíží se zápasice ke břehu. Najednou Francek na břehu podrazí Vávrovu nohu a oetnou se na zemi v klubku. Zápasí na zemi. Vávra dostane vrch, ale hned nato padá jí s břehu do vody. Vávra je nad vodou.

Vávra: (bije Francka pěstí do hlavy) Krucci, krucci - pustiš? (srazí Francka pod vodu a drží jej tam tak dlouho, až myslí, že se Francek nevzpamatuje. vystupuje z vody) Tak, teď máš dost!

13. scéna

Mařka vystoupí prostovlasá na práh, když Vávra z vody vystupuje, se svázanými rukama a zděšeně rozhlíží se po dvoře a pak k řece.

Vávra celý mokrý vystoupí z vody na břeh a vejde udýchán na dvůr třesa se na celém těle. Ohlédá se po řece a mumlá cosi nesrozumitelného mezi jektajícími se zuby. Chce jít do domu. Vtom spatří Mařku, zarazí se a vytahuje se v celé výšce těla.

Vávrová: Vávro! (s pláčem, sepne ruce) Cos to udělal? (čeká odpověď, s výkřikem)
Tys - je - zabil!? Ježíš Marjá Josefe! (chce běžet k vodě, ale sklesne, svázaně ruce na zemi, hlavu na nich, nařiká)

Vávra chce cosi promluvit, ale vyráží ze sebe jen nesrozumitelné zvuky. Hlava mu klesne na prsa.

Mařka se vzpamatuje, těžce vstane, postaví se a hledí na Vávru. Pak se hotoví k šilnému výkřiku, zalomí svázanýma rukama a chytá ústy vzduch. Najednou přirazí ruce k temenu hlavy a zas se podívá na Vávru, zvedne ruce k nebi a s povzdechem sklesle, ale zároveň jakoby všecko následujícími slovy hazardně odbýt chtěla, spustí ruce.

Vávrová: Vávro — bůh tě odsódl! —

Opona padá.

IV. jednání

U Vávru. Ráno po předešlé noci.

Prostranná kuchyně. Prostá postel přikrytá tabulí, u postele lenůšek. Na stole hrnky. Na zdi u spořičtě visí lžičník, selská dřevěná solnička, hrnky a zastrkané vařečky. U sporáku se válí dříví.

1. scéna

Vávra s čepicí na hlavě sedí na židli u stolu a přihlíží smutně ke konání své ženy. Děti si hrají loutkové divadlo.

Chlapec: Bestio, bestio, ani krok, nehýbě se! Ježíšmarjá! Tak ty nebudeš ležet, potvoro! Na, tumáš, na! Pomoc! Tumáš! To máš za to, bestio!

Vávrová: No, no, abychom tě nedali ke komediántům ešče nakonec!

Chlapec: Lepší než tady! Člověk celé noci spat nemože!

Vávrová: (zapíná šestiletému chlapci kabát, druzí dva chlapci stojí už připraveni do školy) No, jděte radši! A kde máš knížky?

1. chlapec: Tadžká! (ukáže na lavici, kde leží slaměná kabelka)

Vávrová: Už máte čas! (podá mu kabelu) Běžte!

2. chlapec: Maminko, ešče chleba.

Vávrová: No no! Abyste hlady neumřeli, (vezme ze skříně chleba a krají po krajíčku)
Tu máš! Na — A už at vás nevidím!

Chlapci: (odehází, zpívavým hlasem) S pánem bohem!

Chlapec: A esli se mě hneš, tak ti krkem zakrótim, bestio!

Vávrová: Jedeš!

2. scéna

Vávrová nakoukne do pece a přiloží dříví. Pak vezme ošatku s čočkou, vysype na tabuli postele a jme se přebírat. Vůbec jedná chladně a počíná si jako by se v noci ničeho nebylo stalo.

Rozára vejde nesměle hned po odejítí chlapců.

Rozára: Mám, panimámo, brát řepu z té první hromady nebo z té druhé hromady?
(podívá se bojácně na Vávru)

Vávrová: Teď toho nech a pomůž mně přebírat čočku. Na to je dost času.

Vávra: Krky už jste zkrmily?

Rozára: Už. Bylo jich moc nahnilých.

Vávra: Jak mlatci?

Rozára: Já nevím. (podívá se na Vávrovou)

Vávra: Přinde Krištofl?

Vávrová: (okamžik mlčí, pak krátce) Přinde. (z přebírání se nevyrušuje)

Vávra: (povzbuzen odpovědí Vávrové) A co Vojtěna?

Vávrová: Taky přinde.

Vávra: A Hrdličková?

Vávrová: Už je tu.

Vávra: A jak Žofka?

Vávrová: Slíbila - esli pře bude moct.

Vávra: A co Rozsívalka? Je posud dlužna za mletí. Co ta? —

Vávrová: (neodpovídá a dělá své, pak najednou) Eh, nestar se - všickni přindó!

Jde ke sporáku, nahlédne k ohni, přiloží, odkryje pokličku z hrnce, podívá se do hrnce, sáhne do solničky, posolí obsah hrnce, přikryje a ubírá se k dřívější práci.

3. scéna

Vejde Hrdličková.

Hrdličková: Pochválen Pan Ježíš Kristus! Dobré deň! (otřese se zimou) Bože, to je tam zas zima! A ostatní tu ešče nejsó?

Vávrová: Vítám vás. Přindó hned. Tady už jde Krištofl s Vojtěnou.

Vejde Krištofl s Vojtěnou.

Vojtěna: Pánbu dé dobré deň! Pochválen Pan Ježíš Kristus a Panna Mária, jeho matka.

Krištofl: Zdravíme vás velice v tomto svatém čase adventu a vám oznamujeme tu velkou novinu, že Josef aji s Márijó -

Vojtěna: - aji s oslátkem -

Krištofl: - už na dvíře do Betléma klepajó, bušijó, narození Pána Krista už enem na dni -

Vojtěna: - aji na hodiny -

Krištofl: - počítajó.

Vávrová: No, vítám vás. Sedněte si zatím a ohřete se.

Hrdličková: I dyť beztak celó noc leželi. Nebolí je nohy.

Krištofl: (sedne na lavici, vytáhne míšek s tabákem a fajfku a počne cpát) To je tam zatrolená zima. Jako v Sibérii.

Vávrová: Kdepak jste byla, Hrdličková? Ve mlénici? Už jsem vás před chvílú viděla na dvoře.

Hrdličková: Eh, byla jsem ve mléně a kókala jsem se na mládka, jak nařikal. To jsem se nasmála.

Vojtěna: A copak je mu?

Hrdličková: Eh, byl přé včera opilý a dnes ho boli hlava a břuch. Založil přé se, že vypije litr slivky a teď z toho má —

Krištofl: (škrta sirkou o stehno) Inu celé vůl do polivky je přeci moc. (přimáčkne palcem tabák)

Vávra: Šak v nedělu može jit. Beztak je co chvíla ožralé. Taková chasu bych mohl potřebovat! To ho bévalé stárek tak pokazil. (odplivne si)

Vávrová: (k Rozáře) Rozáro, jdi na mlat a uklid tam. A tu slámu možeš zatím odnést pod kůlnu.

Rozára odejde.

Vávra: Kampak jste daly slámu na povřisla?

Vávrová: Nahůru... A ječná je nad chlívama...

Vávra: (po chvílce) A jak je té červené jalovici? ...Ešče kašle a dýchá?... Měli byste ji hodně nastlat...

Vávrová: Už má nastlané... To máme křiž s tó krávó. Předevčirem z ničeho nic začla kašlat a třást se a dýchat jak čtyři.

Vávra: Zachladila se. Rozára nechala, meslim, dvíře otevřeny a kráva se nastudila...

Vojtěna: I to je hned. Chlív je teplé, kráva se zapafi — a tečka v té zimě - hned je to.

Krištofl: Tuhle u Rozsivalů se taky kráva tak rozstonala. Dostala přé suchó nemoc -

Hrdličková: - eh ba - suchó nemoc! Dobytek jim furt zdechá na suchó nemoc. Ať dajó dobytku lepší opatrnost! Ale ta Rozsivalka pořád jen po besedách trajdá a Rozsival jen pije a dobytek - má se sám kurýrovat? To dá rozum -

Vávra: No, koli je hodin? (podívá se oknem) Á, Žofka už jde. Tak byste mohli jit. (obráti se k Mařce) Koli mandelů je ešče na patrách?

Vávrová: No všecy. S tam odsud se ešče nic nemlátilo.

Vávra: A pytle só zpraveny?

Vávrová: Só. Včera jsem je s Rozáro všecy zašila. To je hrůza, co se s tēma pytlema děje. Ale tak je to s tēma půjčivkama.

Vávra: Tak jděte. Žofka už je na mlatě a Rozára vám može pomoct obracet. Beztak nemá co dělat.

Krištofl: (vylivá močku) Tak teda poďme! Už je čas. Pánbu zaplať, paňmámo. (odchází)

Vojtěna Pánbu zaplať, paňmámo. (odchází)

Vávra: Děte! A slámu mně moc necuchéte —

Mlatci odejdou.

4. scéna

Vávra oknem jakoby se díval na dvůr, ale pošilhává po Mařce.

Vávra: (pro sebe) Mně se zdá, že je jaksi jiná, vlidněší...

Mařka odejde za několik okamžiků do světnice, ale hned se vrátí a dává něco v papíru zaobaleného do kapsy sukně. Pak nahlédne ke sporáku a dá se do dalšího přebírání čocky.

Vávra: (najednou se rozhodne a přistoupí zezadu k Mařce, chvějícím se hlasem) Mařko, Mařenko (sepne ruce) pro Boha tě prosím —

Mařka nic, mlčí.

Vávra: Mařko - ženo, měj slitování se mnó! Já - já - já vím - moc jsem ti ublížil — prosím tě —

Vávrová: (učiní odmítavý pohyb a obrátí se na opačnou stranu) Nepros nic! —

Vávra: — moc jsem se na tobě dopustil. Já vím - těžké hřích, ale Mařenko - viš - já - byl jsem napilé —

Mařka mlčí.

Vávra: (plačtivě) Já vím, že zasluhuju - aby se na mě — Mařko, ženo, proboha tě prosím, odpusť mně, já — (chce ji vzít za ruku)

Vávrová: (odrazí mu ruku a sedne na lenůšek) Tam (ukáže do prázdna) - jdi po svěch!

Vávra ucouvne k oknu rozzloben. Ohlídá se po ní a pak poroučí si sice krátce, ale jaksi bojácně.

Vávra: No, šak já ti teho tvého Františka ešče vosladim. Přichysté mně snídaní - Pojedu pryč. (odchází váhavě)

Vávrová: (tázavě se ohlídnou po Vávrovi, pak najednou) Jen jdi. Než se vrátíš, bude na stole.

Vávra odejde.

5. scéna

Mařka sama. Hledí za Vávrou okem plným nenávisti.

Vávrová: Jdi, ďable ošklivé! Budeš mět nachystané, cos jakživ nejedl (podepře se loktem o veřeje) Tak je mně, že bych hned do vody skočila - Ale né! - Teď ešče né! Napřed ho mosím vidět na zemi se svíjet jak žižalu, když na ňu noha šlápne. Život mně zkazil - a — a - Bože, jak se to v noci jen stalo?! (sepne ruce a zalomí jimi, pak je spustí a sklesle) Óh, věděla jsem, že to tak dopadne. Ubohě hoch! Snad celó noc ešče chudák kvůli mně obcházal! Bože, bože! (pláče) Františku drahé! Kdyby aspoň jen nějaká vina na nás byla! (najednou se rozhodne, s nenávisti) Bolestí skučet mosí! Víam, co je to hřích - ale — snad se voda nade mnó smluje. (pokročí doprostřed světnice) Tak já mně - divně - tak - (osušuje oči) — eh, ať se děje, co děje! (vytáhne papírek z kapsy, rozbalí a pak najednou chvatně hmoždíř s police smekne a vhodí doň bílý předmět, rychle tluče) Tak se celá třesu. (dotluče a váhá) Ale abys věděl, bestio! (učiní krok ke sporáku s připraveným hmoždířem k vysypání, zastaví se a zakryje levou dlaní oči) Pane Bože a Panno Márijo (slabě) odpusíte. (vysype obsah do hrnce a vařečkou zamichá) Staň se vůle Boží. (vrávorá k polici, poklesne a podepře se na polici, sbírá se jako z omámení, když se ozvou kroky, náhle se vzhopí)

6. scéna

Vávra vejde a věší pilku na hřebík.

Mařka rozčileně se ohlíží po Vávrovi, nalévá polévku na talíř a pak jej postaví na stůl. Na cestě rozleje.

Vávra: (sedne a dá se do jídla) Je málo slaná. Podé soli.

Mařka podává bojácně sůl. Jde zas k čičce, podepře se a přebírá.

Vávra rychle jí.

Vávrová: (klidně) Kam pojedíš?

Vávra: (ochotně) Do Hustopeč. Mosím se tam podívat po nějakém ovsu. Nevystačíme. (jí dál)

Oba mlčí.

Vávra: (se občas ohlídne stranou po Mařce) Nepotřebuješ nic?

Vávrová: Leda cibulu a médlo. Už nemám.

Vávra: (stále ochotněji) Jak moc?

Vávrová: No jak dycky. (měkce) A přijedeš brzo?

Vávra: (klade lžici a hledí na Mařku a pak do země. Pojednou vstane a jde k Mařce) Budu spěchat. (přivětivě) No a - Maryško - jakpak - odpustiš mně? Zapomeneš na všecko? (Mařka krotec, jen tvář odvrací, ale mlčí) Prosím tě, Maryško - slib mně — (Vávra ovíjí paži kolem jejího pasu a blíží se svou tváří k její, skloní hlavu a políbí ji na skrání) slib mně, že —

Vávrová: (se vzpomátuje, odstrčí ho a krotec) Teď mě nech — a jez! Copaks nedojej? Nemáš hlad?

Vávra chutě zas sedne a jí.

Vávrová: A kdyby přišel řezník?

Vávra: (jí) Prodě, ale pod dvanáct nedávě. Nekopí jeden, kopí druhé. (dojedl, odejde do světnice a za několik okamžiků se vrátí se žlutým kožichem) Ale — (chytne se za žaludek a skříví tvář) To mně jaksi svírá — podě mně honem trochu vody!

Vávrová: Není tady žádná. Mosím donést.

Mařka odejde a za chvíli se vrátí s putynkou.

Po celý tento dialog ožívá se bušení cepů.

Vávra: (mezitím co Mařka je pro vodu, odhodí kožich na lavici, kříví obličej a rukama mačká břicho) Pro Boha věč-né-ho - co - to - jen je? (klesá na lavici u stolu a svíjí se) To je bo-lesť! Co se to sta— áh! (smekne se s lavice na zem a skroutí tělo, bolest polevuje, Vávra vstává)

Mařka vrátí se s putynkou a hledí na něho.

Vávra: (chytne se zas za žaludek a zaryje prsty do něho) Zas! Ježíš Marjá Jósefe! (svíjí se) Vody! Vody! — Oči - se mně — (upře oči na Mařku, která nehybně stojí a škodolibě přihlíží, Vávra jakoby četl v Mařčině očích, najednou zařve) Ženo, - tys - mě — (svalí se na zem, svíjí se bolestí, koulí očima a skučí, najednou zas zařve) Tys mě —

Mařka skočí k němu a zacpe mu ústa svou zástěrou a klekne mu přitom na prsa.

Vávrová: Nefví! Není ti to nic platné — Otrávilá jsem tě. Všecken utrejh sežrals. To máš za to, bestio, žes mně život zkazil.

Cepy umlknou.

Vávra: (šermuje rukama a chrochtá) Pusť!

Vávrová: Pusťím, až natáhneš hnáty. Zdechni, chlape tyranské!

Vávra: (mocně ji odhodí a zařve) Pomóoc!

Mařka upadne.

Vávra: (řve a svíjí se, chytne se za trnož lavice a házi ji) Pomóc - žena mě — Pomóc! —

7. scéna

Mařka se sbírá chvatně se zemi a ustrašeně se ohlídne po vstupujících. Vraží do kuchyně Křištofl a za ním hned Rozára a ostatní mlatci. Hrdlička.

Vávra: Honem - vody - (postaví se s namáháním, ale nová bolest jej srazí k zemi)

Hrdlička přiskočí poděšeně k němu a, aby obecnost neviděla, krvi mu zabarví ústa a bradu a zvedá mu hlavu.

Všichni: Vody! Vody!

Rozára: Polívka, otče —

Hrdličková: Pro Boha živého, co se stalo?

Křištofl a Vojtěna: (k Vávrově) Co je mu?

Všichni poděšení.

Mařka nepohnutě stojí a pak zavravorá a podepře se o postel.

Hrdlička: Honem pro doktora!

Vávra: (chrochtá, svíjí se, kroutí se a provádí křečovitě pohyby, přerývavě) Že-na-mě
— otrá-vila — (ukáže směrem k taliřu, klesne a zase se skroutí)

Všichni: (najednou) Otrávilá? (ohlídnou se po Mařce)

Mařka klesá a omdlívá.

Vávra se napne a otřese sebou. Vzdechne.

Hrdlička: (slabě) Dokonává —

Vávra: Tak se mně to přece nezdálo?

Opona padá.

Když jsem svého času zkoušel Maryšu v Divadle Na provázku, neobešlo se to (zas) bez konfliktů. Proti mé tezi, že Maryša není ani tak tragédie jako spíše groteska, tehdy nejzásadněji vystoupil Petr Oslzlý, tamní ředitel. Maryša je chrám - opakoval pořád dokola - a pak dokonce jednoho dne přišel s videokazetou. Na ní byl záznam Grossmanovy (skvostné) Maryši v Hradci Králové. Požádal mě tehdy - s pohledem upřeným spíše do země - ředitel - abych si ji promítnul a pokud možno zohlednil ve své inscenaci. Posléze to upřesnil v tom smyslu, že ideální by bylo, kdybych tu Grossmanovu režii zopakoval sakumprásk. K tomu přidal pár osobních impresí na téma antická tragédie.

Nu, kazetu jsem si tehdy sice promítnul, na mém výkladu hry to však mnoho nezměnilo. Petr Oslzlý přestal docházet na zkoušky a posléze napsal do programu poněkud nejasný článek o nezadatelném právu divadla na experiment. Pro jistotu jej však o celé dva měsíce antidatoval - snad aby alibi bylo dokonale...

Nemluvil bych o tom, kdyby text, který tato glosa uvádí (totiž objevenou a pracně zrekonstruovanou urverzi řečeného dramatu), tak **zřejmě** nepotvrzoval mé tehdejší - byť notně vyjukané čtení národní truchlohry (signifikantní, myslím, je, že původní jméno té naší slavné Maryši je **Mařka**). Tj., že navzdory staletém úsilí českých, ba i zahraničních heroín není (a zejména nebyla) tato hra o tragických monstrech, jež spolehlivě mašírují k strašnému konci, ale o smutnosměšných, malicherných, vzteklých, rozmařilých, divokých - a konečně zábavných občancích, kteří sice všechno myslí dobře, nemají však dost síly tyto své pomysly realizovat. Jejich bystrozrak totiž pohřichu sahá jen k nejbližšímu meandru výhodnosti, někdy i prašivé. Pak ovšem největší tragédie těchto postav bude **tragédie jejich komformismu**, kterým jsou prosáknuti dokonale.

VLADIMÍR MORÁVEK, režisér